

УДК 34/614.841.41:630*13

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЖЕЖНОЇ БЕЗПЕКИ ЛІСОВИХ МАСИВІВ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ НАШОЇ ДЕРЖАВИ

**О.В. ГУЛАК, кандидат юридичних наук,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України**

У статті здійснено аналіз стану пожежної безпеки вітчизняних лісів на сучасному етапі розвитку нашої держави. Досліджено чинники, особливості та тенденції, які впливають на формування державного механізму забезпечення безпеки у зазначеній сфері.

Пожежна безпека, пожежна безпека лісових масивів, охорона лісу, забезпечення пожежної безпеки лісу.

У ст. 13 Конституції України проголошено, що ліс, як і інші природні ресурси України (земля, води, надра), є національним надбанням, яке є об'єктом права власності українського народу. На сьогодні, загальна площа земель лісового фонду України становить 10,8 млн га, з яких лісовою рослинністю вкрито 9,5 млн га, тобто 15,7 % території нашої країни [6].

Деревина є сировиною для виробництва пиломатеріалів, паперу, меблів, будівельних конструкцій тощо. Разом з тим, ліс є й джерелом різноманітної недеревинної продукції: живиці, різних смол, ефірних масел, технічної та лікарської сировини, грибів, ягід, горіхів тощо. Крім того, ліс – це середовище перебування диких птахів і тварин. І саме завдяки корисним властивостям лісу вдається запобігати забрудненню навколишнього природного середовища тощо (ст. 6 Лісового кодексу України) [5, с. 3].

Власники лісів і постійні лісокористувачі зобов'язані розробляти та проводити в установленій строк комплекс протипожежних та інших заходів, спрямованих на збереження, охорону та захист лісів. Перелік протипожежних та інших заходів, вимоги щодо складання планів цих заходів визначаються центральним органом виконавчої влади з питань лісового господарства, органами місцевого самоврядування відповідно до їх повноважень.

Оскільки ліси мають різне економічне та соціальне призначення, то різновекторною є і сфера їх організаційно-правового регулювання. Водночас, на думку В.П. Печулюка [5, с. 3], на сьогодні правове регулювання у сфері лісового господарства України не можна назвати оптимальним і таким, що відповідає міжнародним стандартам. Таким чином, вимушені визнати недостатньо ефективну роль держави та

державного регулювання у сфері лісових відносин, що, зокрема, потребує наукового дослідження, аналізу та критичної дискусії у адміністративно-правовій науці.

Слід зазначити, що наразі у світі виокремлюють різні організаційні моделі державного регулювання охороною, використанням і відтворенням лісів. Втім, за визначенням експертів Світового банку, гарантовано успішних моделей фактично не можна знайти ні в країнах з розвиненою економікою, ні в перехідних [5, с. 53].

Протистояння між пожежею і людиною триває впродовж усієї історії існування людства. Людина здійснила велике відкриття – добула вогонь і навчилася ним керувати. Йшли роки і тисячоліття, росли поселення та міста, люди поступово перетворювали вогонь на могутню силу, яка допомагала їм у побуті. Але, разом з цим, у полум'ї гинули люди, горіли будівлі, посіви, худоба, ліс та інше. Пожежі стояли в ряду таких стихійних лих, як землетруси, повені, урагани та катастрофи [2].

Мусимо констатувати, що з плином часу боротьба з пожежами лише ускладнюється, а соціальні, економічні та екологічні втрати від них лише збільшуються. Усе це змушує людство безперервно удосконалювати методи і засоби боротьби з пожежами, аваріями й катастрофами та їх небезпечними наслідками.

Відповідно п. 33 ст. 2 нещодавно прийнятого Кодексу цивільного захисту України [4], який набирає чинності з 1 липня 2013 р. та згідно з яким втрачає юридичну силу Закон України «Про пожежну безпеку» [8], поняття «пожежна безпека» визначається як відсутність неприпустимого ризику виникнення і розвитку пожеж та пов'язаної з ними можливості завдання шкоди живим істотам, матеріальним цінностям і довкіллю.

Під забезпеченням безпеки треба розуміти «запобігання й усунення небезпечних ситуацій, що створюють загрозу життю, здоров'ю і власності людей, нормальній діяльності державних і недержавних утворень» [9, с. 164].

Для підтримки безпечного стану на заданому рівні у всіх країнах створені і діють системи забезпечення національної безпеки, що складаються із сукупності систем безпеки в різних сферах громадського життя. Вітчизняна правова система відповідну сферу суспільних відносин регламентує насамперед за допомогою Закону України «Про основи національної безпеки України» [7].

Пожежна безпека вітчизняних лісових масивів, як і пожежна безпека взагалі є частиною національної безпеки України, під якою, на нашу думку, слід розуміти такий стан вітчизняних лісів, який характеризується високим рівнем надійності та захисту від лісових пожеж через відсутність певних загроз чи за рахунок ефективного їм протистояння та недопущення настання відповідних шкідливих наслідків.

Відтак, під забезпеченням пожежної безпеки лісових масивів нашої держави слід розуміти організовану діяльність системи спеціально уповноважених суб'єктів, що полягає у виявленні та ліквідації пожежних загроз лісовим масивам, реалізації ефективних протипожежних заходів на

зазначених територіях, спрямованих на запобігання загорянням та мінімізації наслідків пожеж для усїєї лісової екосистеми.

Боротьба з лісовими пожежами – процес складний та вимагає значних людських і матеріальних ресурсів. Незважаючи на постійний моніторинг стану пожежної небезпеки лісових масивів, щорічно внаслідок пожеж пошкоджуються та знищуються тисячі гектарів лісових угідь. За даними, наведеними протягом 2004–2010 рр., в Україні відбулося 28784 лісові пожежі, при цьому площа знищених пожежами лісів становила 32848 га, а матеріальні збитки – майже 295,4 млн грн [3].

Аналіз пожежної ситуації в лісах протягом останніх десятиріч дає можливість визначити низку чинників, які формують стан пожежної небезпеки вітчизняних лісів. Насамперед йдеться про домінуючі антропогенні фактори (починаючи від невиконання населенням вимог правил пожежної безпеки при відвідуванні лісу та закінчуючи вчиненням певних злочинних дій (навмисний та ненавмисний підпал)), техногенні фактори та несприятливі погодні умови. Окрім того, до зазначеного переліку, на нашу думку, необхідно включити і такий комплексний чинник, в основі якого мав би бути проаналізований рівень пожежної небезпеки лісу на основі вищенаведених факторів впливу на досліджуване явище та сформовані дієві механізми їх мінімізації у якості, насамперед, правових, ідейних, ціннісних, освітніх, пропагандистських, інформаційних та організаційних складових, як якість державного регулятора забезпечення пожежної безпеки лісу.

До джерел вогню техногенного характеру, які можуть бути причиною лісових пожеж слід віднести: обрив ліній електропередач, аварії залізничного та автомобільного транспорту, пожежі на складах та інших об'єктах, що розташовані в лісі чи біля нього тощо.

Погодні умови є чинником, який сприяє або перешкоджає виникненню та поширенню пожежі. Удари блискавок за наявності сухої трави або сухого вітролому створюють вогнища. Особливо небезпечні так звані «сухі грози», під час яких розряди атмосферної електрики між хмарами та землею не супроводжуються випаданням дощу. Виникненню пожеж багато в чому сприяє засуха, яку можна розглядати як комплекс атмосферних процесів, коли опади протягом більше 20 днів становлять не більше 30 % від середньомісячної норми для даного району.

За наявними даними, необережне поводження з вогнем людини, на зразок, розпалювання багаття, непогашеного недопалку, сірника тощо є причиною від 92 до 99 % випадків пожеж. Неконтрольоване проведення навесні та восени випалювання сухої трави на сінокосах, пасовищах, а також стерні на полях призводять до виникнення 2,9 – 4 % випадків лісових пожеж. Часті дощі, сира погода запобігають лісовим пожежам і навпаки, після тривалої спеки за відсутності дощів літні грози бувають причиною від 0,4 % до 0,7 % випадків пожежі [1].

У досліджуваному нами питанні чи не основний акцент держави у цілому та відповідних її органів має зосереджуватись на питаннях

моніторингу за станом пожежної безпеки лісових масивів. Саме така система спостереження та контролю за погодними умовами, джерелами вогню, наявності займистих матеріалів в лісі та лісовими пожежами загалом покликана реалізовувати пожежну безпеку лісових масивів шляхом своєчасного та оперативного аналізу і реагування на ті чи інші небезпеки, розробкою та здійсненням заходів щодо попередження і оперативного гасіння лісових пожеж.

Дуже важливим кроком на шляху забезпечення пожежної безпеки вітчизняних лісів є повноцінне функціонування такої системи моніторингу на центральному, регіональному, місцевому і локальному рівнях, відповідна її інформаційна реалізація з урахуванням особливостей окремого регіону щодо рівня пожежної безпеки лісу в той чи інший період часу та координація і взаємодія спільних зусиль визначених органів влади, місцевого самоврядування та громадськості щодо мінімізації рівня небезпеки чи, в крайньому випадку, шкідливих наслідків відповідного явища. Адже саме така система дає змогу спрогнозувати умови, які сприяють формуванню підвищеної пожежної небезпеки в лісах та попередити виникнення великих лісових пожеж.

Список літератури:

1. Гуліда Е.М. Прогнозування поширення лісових пожеж // Проблеми пожарной безопасности / Е. Гуліда, О. Смотров. – Х. : УГЗУ, 2007. – Вип. 21. – С. 73–79.
2. Державний департамент пожежної безпеки / Офіційний сайт Міністерства надзвичайних ситуацій України : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.mns.gov.ua/content/ddpb_struktura.html.
3. Інформаційна система моніторингу за станом пожежної безпеки лісових масивів / [В.В. Дека, Д.С. Кріса, О.І. Лозинський]. – Львів : Львівський ДУБЖД ; Львівський державний університет безпеки життєдіяльності : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [ubgd.lviv.ua/moodle/pluginfile.php/14209/mod_folder/.../5.pdf?](http://ubgd.lviv.ua/moodle/pluginfile.php/14209/mod_folder/.../5.pdf)
4. Кодекс цивільного захисту України : Закон України від 2 жовтня 2012 р. № 5403 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.rada.gov.ua.
5. Печуляк В.П. Відносини у сфері лісового господарства: організаційно-правові аспекти державного регулювання : моногр. / Віталій Петрович Печуляк. – Ірпінь : Національний університет ДПС України, 2011. – 352 с.
6. Екологічне право України : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://imanbooks.com/book_264_page_120.
7. Про основи національної безпеки України : Закон України від 19 червня 2003 р. № 964 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.rada.gov.ua.
8. Про пожежну безпеку : Закон України від 17 грудня 1993 р. № 3745 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.rada.gov.ua.
9. Советский энциклопедический словарь / гл. ред. А.М. Прохоров. – 4-е изд. – М. : Сов. Энциклопедия, 1989. – 1632 с.

В статье осуществлен анализ состояния пожарной безопасности отечественных лесов на современном этапе развития нашего государства.

Исследованы факторы, особенности и тенденции, влияющие на формирование государственного механизма обеспечения безопасности в указанной сфере.

Пожарная безопасность, пожарная безопасность леса, охрана леса, обеспечения пожарной безопасности леса.

The paper analyzed the status of national forest fire protection in the current development of our country. The factors, characteristics and trends that influence the formation mechanism of state security in this area.

Fire safety, fire safety forests, forest protection, forest fire safety.